

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είναι αξιοθαύμαστο, το πώς μέσα από την πρόοδο των επιστημών με επίκεντρο τον άνθρωπο στήνονται με ταχείς ρυθμούς στην εποχή μας όλο και περισσότερα γεφυρώματα ανάμεσά τους, με αποτέλεσμα ακριβώς σε αυτό τον ενδιάμεσο χώρο να αναδύονται νέα, πολύτιμα επιστημονικά πεδία. Με την επεξεργασία τους όλο και περισσότερο προσεγγίζεται η σφαιρική θεώρηση της κοινωνικής συμπεριφοράς, με διαφορετικές κάθε φορά εστιάσεις. Αυτό ισχύει μεταξύ άλλων και για το διάμεσο πεδίο που προκύπτει από τη συνάντηση της Κοινωνιολογίας με τη Φυσική Αγωγή και τον Αθλητισμό. Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής στηρίζεται πλέον σε ένα οργανικό πλέγμα επιστημών που διαρκώς πυκνώνει, γεγονός που καταδεικνύεται και από τη μελέτη γύρω από την εξέλιξη των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών της συγκεκριμένης ειδικότητας. Η επεξεργασία όμως των απαραίτητων ειδικών γνώσεων έχει νόημα μόνο, όταν αυτές εντάσσονται οργανικά στο ευρύτερο κοινωνικο-οικονομικό, πολιτισμικό και άλλο πλαίσιο τους, για την εποικοδομητική αλληλο-διαμόρφωσή τους, με τελικό σκοπό την πρόοδο και την ευημερία.

Η αξία της συγγραφής αυτής του Παντελή Κωνσταντίνου, Καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, συνοψίζε-

ται στο ότι ο συγγραφέας πρωτοπορεί ως προς τη θεματική του και ως προς την κριτική του προσέγγιση. Ως προς τη θεματική διακρίνεται από τόλμη, καθώς τίθενται επί τάπητος όσα κατά παράδοση στο χώρο κρύβονται κάτω από αυτόν. Ως προς την κριτική προσέγγιση, αυτή ασκείται σε ρεαλιστικό επίπεδο, με την οξύτητα της αλήθειας των πραγμάτων, έστω και εάν συχνά οδηγεί σε επώδυνες διαπιστώσεις. Άλλοτε ο συγγραφέας λειτουργεί διαφωτιστικά και εκλαϊκευτικά σχετικά με το αντικείμενό του, και άλλοτε -με λόγο επιγραμματικό, καυστικό και κάποτε απόλυτο- πολέμιος της διαπλοκής μέχρις εμμονής, καταγγέλλει τη χειραγώγηση και την κομματοκρατία. Πότε κινείται στα όρια του κριτικού χρονογραφήματος, πότε σχεδιάζει - έστω αδρά - τρόπους αναγέννησης της αθλητικής παιδείας, και πότε οραματίζεται τρόπους υποστήριξης της δημοκρατικής λειτουργίας στην πολιτική.

Πρόκειται τελικά για μια ανατομία της κρίσης στον διάμεσο χώρο της πολιτικής και του αθλητισμού, που θα μπορούσε να θεωρηθεί ανατρεπτική αν δεν πήγαζε από γνήσιο ενδιαφέρον και αγωνία για την κοινωνία και την εκπαίδευση, και αν δεν επαληθεύταν οδυνηρά από το απύθμενο βάθος της πολύπλευρης κρίσης που χρόνια τώρα διασχίζουμε.

Ο νους αυθόρμητα ανακαλεί τη δριμεία κριτική του οραματιστή παιδαγωγού Μίλτου Κουντουρά ενάντια στον διαβρωμένο σχολικό θεσμό της εποχής του, κυρίως για τη χαρακτηριστική, γεμάτη απόγνωση διατύπωσή του «Κλείστε τα Σχολεία!», προκειμένου να οικοδομηθεί ένας νέος υγιής οργανισμός. Στη συγκεκριμένη περίπτωση σήμερα προτείνεται η κάθαρση και η αναγέννηση του αθλητισμού σε όλο του το φάσμα, μακριά από τις νοσηρές εξαρτήσεις της πολιτικής.

Από την άλλη πλευρά, η ψυχολογία αναγνωρίζει στη μεταρρυθμιστική σκέψη την έκφραση της ανώτερης βαθμίδας

της δημιουργικότητας, το δε άτομο που χαρακτηρίζεται από αυτή, ανήσυχο, επιδιώκει την εκ βάθρων συνολική αναθεώρηση του δεδομένου πλαισίου του, μη αρκούμενο σε μεμονωμένες βελτιώσεις, αφού είναι σε θέση να αντιλαμβάνεται τα κακώς κείμενα, εκεί που οι άλλοι θεωρούν ότι όλα βαίνουν καλώς. Υπογραμμίζεται επίσης, ότι χωρίς τη μεταρρυθμιστική σκέψη καμιά ουσιαστική πρόοδος δεν μπορεί να επιτευχθεί.

Το βασικό μήνυμα που εκπέμπεται, είναι αναμφισβήτητα ελπιδοφόρο, καθώς εξαίρονται οι ηθικές και οι αθλητικές αξίες και εξετάζονται από τον συγγραφέα τρόποι διαφυγής από τα κοινωνικά αδιέξοδα και τα αδιέξοδα στον αθλητισμό της κρίσης, υπό μία πάντα προϋπόθεση: Σε πρώτο στάδιο είναι ανάγκη να συνειδητοποιηθούν σε όλο τους το μέγεθος η ένδεια και η εκτροπή.

Στο βιβλίο αυτό διακρίνεται ταυτόχρονα και μια διάθεση απολογισμού των προβληματισμών αυτών ως συνεισφορά στον τομέα, πλάι στο ποικίλο συγγραφικό έργο του συγγραφέα, αφού μεγάλο μέρος από το κυρίως σώμα του (Κεφάλαιο IV) αποτελεί μια έκθεση σχετικών δημοσιεύτων και κυρίως δημοσιευμένων κριτικών άρθρων του, εκ νέου επεξεργασμένων και βελτιωμένων στο πλαίσιο της επιμέλειας, ταξινομημένων εκ των υστέρων σε θεματικές. Έτσι συγκροτείται, ψηφίδα προς ψηφίδα, και αναδεικνύεται η συνολική κριτική στάση του, ακραία στάση άμυνας απέναντι στη Λερναία Ύδρα των προβλημάτων που λυμαίνονταν για δεκαετίες την κοινωνία των απλών ανθρώπων, με καλά κρυμμένα πλοκάμια της να έρχονται ακόμη και σήμερα στο φως.

Σημειωτέον, ότι λόγω του αναδρομικού χαρακτήρα της συλλογής, αναδιπλώνεται εκ νέου η κάθε σχετική πτυχή της κρίσης στο συγκεκριμένο που τη δημιούργησε, και ως τέτοια αξίζει να κατανοείται. Το αίτημα όμως να εξαλειφθούν οι ό-

ποιες «γκρίζες ζώνες» στο πεδίο ανάμεσα στην αθλητική παιδεία και στην πολιτική παραμένει επίκαιρο.

Ο συγγραφέας, ενεργός πολίτης με κοινωνικές ευαισθησίες και δράσεις, γνωστός και για τις προσπάθειές του για την προστασία του φυσικού και ιστορικού περιβάλλοντος, περνά έμμεσα με το συγκεκριμένο του πόνημα το μήνυμα – ιδίως στους νέους – ότι η επαγρύπνηση για τα αγαθά της κοινωνίας, του πολιτισμού και του αθλητισμού και η υποστήριξή τους αποτελούν χρέος του καθενός, και όχι μόνο της πολιτείας, και ότι η ολόπλευρη αυτή στήριξη συγκροτεί ταυτόχρονα τη βάση κάθε παιδείας.

Το Β΄ Μέρος του βιβλίου επικεντρώνεται με τρόπο κριτικό και δημιουργικό στην ανάδειξη της πλέον χαρακτηριστικής διάστασης της Κοινωνιολογίας του Αθλητισμού, δηλαδή της διεπιστημονικής της διάστασης, υπό το φως των διεθνών εξελίξεων στον τομέα.

ΜΑΡΙΑ ΒΑΪΝΑ

ΚΡΙΤΙΚΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑ
ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΙΜΕΝΑ-ΑΡΘΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ
(Π. Κωνσταντίνος)

ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Με συναίσθηση για το χρέος που πηγάζει από την ιδιότητα του πολίτη και τη συμμετοχή στο κοινωνικό γίγνεσθαι, θεωρούμε ότι δεν θα ήταν ολοκληρωμένη η επιχειρούμενη εδώ συνθετική - απολογιστική συγγραφική αναφορά μέσω της επίκλησης των αντίστοιχων πονημάτων, χωρίς την ειλικρινή αυτοκριτική ως προς τις συν-ευθύνες.

Επειδή στα προσκομιζόμενα κείμενα ασκείται κριτική για τις πολιτικές και τους πολιτικούς σε ό,τι αφορά την κοινωνία και τον αθλητισμό, είναι αναγκαίο να οριοθετήσουμε και την δική μας συμμετοχή και στάση, αφού πλέον των τριανταπέντε χρόνων λειτουργούμε στα κοινά, ακόμη και σε θεσμικούς ρόλους, με συν-ευθύνη για τα διαδραματιζόμενα στην ελληνική κοινωνία.

Η μεταπολεμική γενιά χρεώθηκε με τις ευθύνες των εμφυλιακών συγκρούσεων κυρίως ως προς τη διαχείριση και τα συνακόλουθά τους σε πρόσωπα και κοινωνικές ομάδες, με αποτέλεσμα οι οικογενειακοί και ιδεολογικοί χαρακτηρισμοί τους να τους ακολουθήσουν για την υπόλοιπη ζωή τους.

Κάτι ανάλογο ισχύει και για τις μεταδιδακτορικές γενιές με λιγότερη έμφαση και διαφορετική κοινωνική αναφορά μέσα από την αλλαγή των ρόλων που επήλθε μεταξύ ευνοημένων και αδικηθέντων, αφού πολλοί «εξαργύρωσαν» ρόλους που

δεν τους ανήκαν ή εκμεταλλεύτηκαν πολιτικές συγκυρίες για προσωπική ανέλιξη.

Οι μεταπολεμικές γενιές για το μισό της ζωής τους ευτύχησαν να βιώσουν μια εξέλιξη προόδου και ευημερίας που συμπαρέσυρε κοινωνικές ομάδες με χαμηλά προσδόκιμα χαρακτηριστικά πολιτισμικού κεφαλαίου, που σε άλλες φυσιολογικές περιόδους κρίσεων, όπως οι σημερινές, δεν θα μπορούσαν να εκφραστούν στο μέγεθος του φαίνεσθαι χωρίς την παρουσία του είναι.

Έτσι οδηγηθήκαμε στο αναμενόμενο φαινόμενο για τους λίγους, αλλά ταυτόχρονα παράδοξο για τους πολλούς, ευρέα κοινωνικά στρώματα με παρουσία εικονικής ευημερίας λόγω οικονομικής προνομιακής υποστήριξης να έχουν φθάσει στα όρια της κατάρρευσης, η οποία δεν είναι πλέον μόνο οικονομική, αλλά εν τέλει πολιτισμική και ηθική, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τους «κληρονόμους».

Μέσα στο ευρύτερο αυτό σκηνικό εξελίχθηκε και η συμμετοχή μας όπου οι συγκυρίες το επέτρεψαν, ενώ άλλοτε, λόγω δυσχερών καταστάσεων, και σε τελική αναφορά λόγω επιλογής οριοθετήθηκε ανάλογα η περιθωριοποίηση ή η συνειδητή αποχή για την αποφυγή της ενσωμάτωσης σε κάτι που δεν εξέφραζε τη φιλοσοφία της πολιτισμικής μας παράδοσης και αγωγής.

Φυσικά και δεν απαλασσόμαστε από τις συν-ευθύνες που μας αναλογούν, και είναι αυτές αρκετές στο γενικό πλαίσιο της κοινωνικής συμμετοχής, ανεξάρτητα από τις αντικειμενικές δυσχέρειες που θα μπορούσαν να τις αιτιολογούν, και χωρίς οι δύσκολες αυτές συνθήκες να επιχειρείται να εκληφθούν ως αναφορές εξαγνισμού και συγχώρεσης από αυτούς που καλούνται να πληρώσουν τα δικά μας «αμαρτήματα».

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κοινωνιολογική προσέγγιση της άσκησης και του αθλητισμού θα μπορούσε να ερμηνευθεί ποικιλοτρόπως, ανάλογα με τις διαστάσεις, στις οποίες δίνεται προτεραιότητα σε κάθε αντίστοιχη μελέτη. Έτσι και στη δική μας περίπτωση, η κοινωνιολογική προσέγγιση της άσκησης και του αθλητισμού είναι προσανατολισμένη στην ελληνική κοινωνική πραγματικότητα και σε αυτή στόχευαν και στοχεύουν όλες μας οι προσπάθειες.

Η άσκηση και ο αθλητισμός ως βασικές καθημερινές και αναγκαίες κοινωνικές λειτουργίες εξυπηρετούν τις ψυχοσωματικές και ψυχαγωγικές ανάγκες των ανθρώπων, ως αντιστάθμισμα ισορροπίας στην πιεστική και χωρίς όρια σημερινή τεχνοκρατούμενη και οικονομικά δυσβάσταχτη συγκυρία (Κωνσταντίνκος, 2017).

Η ωφελιμότητα για τους εμπλεκόμενους, πολλαπλή και χρήσιμη, επιστημονικά τεκμηριωμένη, ισχυροποιεί τον ανθρώπινο οργανισμό και προσδίδει ποιοτικά χαρακτηριστικά στη ζωή των πολιτών, αφού ταυτόχρονα κοινωνικοποιεί, γυμνάζει, ομορφαίνει και δίνει την προσδοκώμενη καλοκαγαθία.

Έτσι, μέσω ερμηνευτικών προσεγγίσεων ποικίλης αναφοράς δίνουμε στον μελετητή να κατανοήσει την πολλαπλότητα και συνθετότητα της σχέσης της άσκησης και του αθλητισμού στην κοινωνία, όπου ως πολίτης και πραγματικός αποδέκτης

κατανόησης και αποδοχής καλείται να διαμορφώσει υγιή πρότυπα αναγκαίων στάσεων ζωής (Κωνσταντινάκος, 2015).

Η δημόσια παρέμβαση μέσω του γραπτού λόγου, που αρθρώνεται ενώπιον της καθημερινότητας κοινωνικών γεγονότων, καθώς και η δημόσια κριτική απόψεων – θέσεων θεσμικών φορέων – εκπροσώπων αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμα του κάθε πολίτη (Bottomore, Marsal, 1997).

Οι πολίτες ανεξαρτήτως του κοινωνικού, μορφωτικού και επαγγελματικού επιπέδου τους, δύνανται να έχουν ενημέρωση μέσω επιστημονικών και μη εντύπων, τα οποία προωθώντας τον πλουραλισμό, καταγράφουν απόψεις οι οποίες ερμηνεύουν και συμπληρώνουν την πραγματικότητα ή και επισημαίνουν τρόπους βελτίωσης στην καθημερινή λειτουργία της κοινωνίας (Πανούσης, 2010 κ.ε.).

Τα κείμενα με τις διάφορες ιδέες που προσκομίζουν σχετικά με την ενημέρωση, όπως είναι η ψυχοσωματική ενδυνάμωση και η ισορροπία μέσω της άσκησης και του αθλητισμού, δημιουργούν γνωστικά εργαλεία διεκδίκησης από τις κοινωνικές ομάδες προς όφελος της ποιότητας ζωής τους (Κωνσταντινάκος, 2008).

Ο δέκτης – πολίτης, καθώς και ο πομπός αντίστοιχα πολίτης, χρησιμοποιώντας το γραπτό λόγο, ο μὲν ως αναγνώστης, και ο δε ως μεταδότης, επικοινωνούν, με το έντυπο να εξομαλύνει τους χωρο-χρονικούς φραγμούς που λειτουργούν απαγορευτικά σε πολίτες ποικίλης προέλευσης και κοινωνικής θέσης (Bauman, 1994).

Ο έντυπος λόγος, πολύ δε περισσότερο αυτός του εξειδικευμένου περιεχομένου, προσφέρει μια άλλη διάσταση κυρίως παιδευτικής ποιότητας για τους μελετητές – πολίτες, αφού μπορεί και τους προσθέτει γνωστικό κεφάλαιο, αναγκαίο για την κατανόηση επιστημονικών δεδομένων (Bauman, 2006).

Η συγγραφή της λεγόμενης διανόησης εκφράζει ένα διπολικό αναφορικό λόγο, αφού κατά πρώτον δημοσιοποιεί την προσωπική ιδεοληπτική διάστασή τους και κατά δεύτερον δημιουργεί ένα ερμηνευτικό πεδίο για τον τομέα που επιστημονικά θεραπεύουν (Παπαμιχαήλ, 2005).

Κάτι τέτοιο θα πρέπει να εκλαμβάνεται και ως ένα εργαλείο υποστήριξης των ελλιπών γνωστικών πεδίων για πολλούς πολίτες, αφού πλέον η προσβασιμότητα με την εξέλιξη της τεχνολογίας έχει εκμηδενίσει τη μεταφορά τόσο της χρονικής, όσο και της ερμηνευτικής δυνατότητας της γνώσης (Πατινιώτης, 2007).

Φυσικά δεν πρέπει να τίθεται κανένας ειδικός περιορισμός και καμιά διάκριση ως προς τη «γραφή σκέψεων» από οιονδήποτε πολίτη ανεξάρτητα από τη μόρφωση και την εξειδίκευσή του, αφού σε ό,τι αφορά την πολιτική και κοινωνική λειτουργία, όλοι ως πολίτες και συλλογικότητες μπορούν και πρέπει να έχουν λόγο (Αντόρνο, Χορκχάιμερ, 1987).

Στη δημοκρατία δεν υπάρχει μόνο το δικαίωμα του «εκλέγειν και εκλέγεσθαι» ως πολιτική ευθύνη, αλλά κυρίως υπάρχει η καθημερινή παρεμβατική δυνατότητα για δημόσιο έλεγχο με σκοπό την προάσπιση των δικαιωμάτων της ελεύθερης και πλουραλιστικής ενημέρωσης χωρίς σκοπιμότητες και καθοδηγήσεις (Παπανδρέου, 1931).

Ο γραπτός λόγος στα επιστημονικά ή μη έντυπα και βιβλία είναι και παραμένει το μέσον της σύνθετης ερμηνευτικής προσέγγισης των συντελούμενων κοινωνικών γεγονότων κυρίως λόγω του πλουραλισμού της θεματολογίας, αλλά και της ύπαρξης αντιθετικών κειμένων με διαφορετικά ιδεολογικά και γνωστικά πεδία (Βεργόπουλος, 1984).

Σε μια τέτοια διατύπωση του ρόλου των κειμένων ως μέσων και εργαλείων πρέπει αφενός να υπάρχει ανάλογη ερ-

μηνευτική διατύπωση, ικανή για την κατανόησή τους, αφετέρου η χρηστικότητα της μεταδιδόμενης γνώσης να μπορεί να διαμορφώνει ουσιαστικά πεδία κοινωνικής εφαρμογής της (Παπαδημητρίου, 1996).

Μια ανάλογη προσπάθεια τέθηκε ως βάση και για τη συγγραφή των προσκομιζόμενων εδώ κειμένων, αφενός με την ιδιότητα του πανεπιστημιακού δασκάλου και του παιδαγωγικού του ρόλου προς τους φοιτητές, αφετέρου προς την κοινωνία και τους πολίτες, οι οποίοι είναι ανάγκη να υποστηρίζονται μέσω κατανοητών γνωστικών περιεχομένων.

Τα κείμενα - άρθρα που περιέχονται στο τέταρτο κεφάλαιο, γράφηκαν και δημοσιεύθηκαν στον ημερήσιο τύπο στη διάρκεια μιας τριετίας (2013-2016) και έχουν θεματολογία κοινωνικού και αθλητικού πεδίου, με βασική φιλοσοφία τη συμμετοχική υποχρέωση του πολίτη - μέλους μιας κοινότητας να αλληλεπιδρά στο πλαίσιο του «κοινωνείν».

Στα δυο πρώτα κεφάλαια γίνεται αναλυτική και τεκμηριωμένη παρουσίαση για τη σημαντικότητα και ωφελιμότητα της άσκησης και του αθλητισμού στην ελληνική κοινωνία. Τα κεφάλαια αυτά λειτουργούν παράλληλα και ως εισαγωγικά για τη συνοπτική παρουσίαση των νοημάτων που εκτίθενται στο επόμενο (το τρίτο) κεφάλαιο, όπως αυτή διαμορφώνεται με βάση τα αυτοτελή εξειδικευμένα κείμενα που ακολουθούν.

Στο τρίτο κεφάλαιο, όπως αναφέρθηκε, παρατίθεται μια σύνοψη των κειμένων - άρθρων με συνθετική προσέγγιση, που επιτυγχάνεται μέσα από την κωδικοποίηση των δύο θεματολογιών, της κοινωνίας και του αθλητισμού, με στόχο (μέσω της περιληπτικής αναφοράς στο καθένα άρθρο χωριστά) τη διευκόλυνση του αναγνώστη για την καλύτερη κατανόησή τους, αλλά και για τη συγκρότηση του ευρύτερου πεδίου στο οποίο ανήκουν, αλλά και του πνεύματος το οποίο υπηρέτούν.

Το τέταρτο Κεφάλαιο, φέρει τον τίτλο «Άρθρα – παρεμβάσεις για την κοινωνία και τον αθλητισμό» και αποτελεί τον πυρήνα του έργου. Σε αυτό γίνεται η παρουσίαση της συλλογής των ίδιων των άρθρων, το εννοιολογικό περιεχόμενο των οποίων σχολιάστηκε στο τρίτο Κεφάλαιο, με αναφορά στο μέσο της αρχικής δημοσίευσης για το καθένα. Πρόκειται για κείμενα ως επί το πλείστον δημοσιευμένα, και εκ νέου επεξεργασμένα και βελτιωμένα, με την ευκαιρία της νέας δημοσίευσής τους. Ταξινομούνται σε δύο κύκλους, σύμφωνα με το επίκεντρο της θεματικής τους (την κοινωνία, τον αθλητισμό), σε αντιστοιχία με την ταξινόμησή τους στο τρίτο Κεφάλαιο, αλλά και για λόγους μελέτης, έχοντας υπόψη ότι η κοινωνία είναι το πλαίσιο στο οποίο ασκείται ο αθλητισμός. Τον πρώτο κύκλο συγκροτούν δεκαοκτώ άρθρα κοινωνικού - κοινωνιολογικού περιεχομένου, ενώ στο δεύτερο κύκλο παρουσιάζονται τα επόμενα δεκαοκτώ άρθρα που αναφέρονται κυρίως στον αθλητισμό, ταξινομημένα όλα σε μια λογική αλληλουχία. Κοινό στοιχείο όλων αυτών των κειμένων είναι η κριτική προσέγγιση.

Στο βιβλίο εντάσσεται ένα ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ με τίτλο «Διεπιστημονική θεώρηση της Κοινωνιολογίας του Αθλητισμού...» από τη Μαρία Βαϊνά, στο οποίο παρουσιάζεται ένας σύγχρονος επιστημολογικός χάρτης της Κοινωνιολογίας του Αθλητισμού, και προσκομίζονται ενδιαφέρουσες διεπιστημονικές προσεγγίσεις με τη συμβολή των Νέων Τεχνολογιών, αλλά και με την πρωτότυπη αξιοποίηση των βασικών φάσεων του βαδίσματος στη βιωματική κατανόηση του ποιητικού μέτρου. Με τη διεύρυνση αυτή των θεματικών του βιβλίου προσφέρονται στους αποδέκτες - μελετητές επιπρόσθετες διαστάσεις ως προς τη χρηστικότητα των παρατιθέμενων κειμένων.

